

Фесенко Олександр Олександрович

Довіра як передумова впровадження цифрових технологій у виборчий процес: case Румунії

УДК 324(498):[004:316.65
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2026-2.30>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Фесенко Олександр Олександрович
аспірант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
ORCID: 0009-0009-4715-9178

У статті проаналізовано розвиток електронних виборів у Румунії та окреслено основні перспективи впровадження повноцінної системи онлайн-волевиявлення на сучасному етапі. Висвітлено ключові історичні й законодавчі етапи використання електронних технологій – від Надзвичайного указу № 93 від 9 жовтня 2003 р., який дозволив військовослужбовцям і поліцейським за кордоном брати участь у конституційному референдумі, до законодавчих ініціатив 2019 р., спрямованих на розвиток заочного та електронного голосування. Особливу увагу автором приділено застосуванню блокчейн-системи під час президентських виборів 2024 р., а також інтеграції технологій SIMPV та EBSI для моніторингу явки, запобігання незаконному голосуванню й забезпечення прозорості результатів виборчого процесу.

Розглянуто політичний контекст цифровізації виборчого процесу, зокрема позиції парламентських сил (PSD, AUR, PNL, USR, SOS Romania, POT та UDMR/RMDSZ), рівень суспільної підтримки онлайн-голосування та цифрових державних сервісів, а також роль румунської діаспори як важливого чинника політичної мобілізації та електоральної активності. Проаналізовано відмінності у цифровій грамотності й довірі до державних інституцій серед різних вікових і соціальних груп, що суттєво впливають на перспективи впровадження електронного голосування в країні.

Визначено сильні та слабкі сторони цього процесу. До переваг належать наявність попереднього досвіду, інтеграція сучасних технологічних рішень і підтримка частини суспільства. Водночас стримувальними чинниками залишаються низький рівень довіри до парламенту та уряду, обмежена онлайн-активність громадян і побоювання щодо можливих фальсифікацій результатів голосування.

Узагальнення результатів дослідження засвідчує, що найбільш імовірним напрямом розвитку є використання блокчейн-технологій для моніторингу та верифікації виборчих даних, тоді як масове інтернет-голосування в найближчій перспективі видається малоймовірним. Подальше впровадження електронного голосування потребує комплексного законодавчого врегулювання, технічного вдосконалення систем і врахування позицій ключових політичних акторів.

Ключові слова: електронне голосування, блокчейн, цифровізація, довіра, Румунія.

Вступ. Естонія справедливо вважається однією з найуспішніших країн у сфері впровадження електронного голосування. Водночас вона не є єдиною державою, що має досвід впровадження цифрових виборчих технологій. Румунія також здійснює кроки у цьому напрямі, проте, на відміну від Естонії, у ній не запроваджено безпосереднього голосування за допомогою електронних інструментів волевиявлення. Незважаючи на це, Румунія активно тестує окремі цифрові механізми та нормативні підходи, що можуть бути використані для поступового впровадження електронного голосування в майбутньому. З огляду на територіальну близькість до України, румунський досвід може становити значний інтерес для українських науковців у контексті дослідження перспектив розвитку електронних виборів. Крім того, аналіз румунських практик дозволяє виділити ключові виклики та фактори успіху, які можуть бути адаптовані до українських умов, зокрема в частині технологічного забезпечення, безпеки та суспільної довіри.

Метою даного дослідження є визначення та характеристика складників довіри як основи впровадження електронних виборів у Румунії. **Завданнями** визначено: проаналізувати формування довіри та досвід Румунії на шляху впрова-

дження електронних виборів; визначити переваги та недоліки впровадження наявних технологічних рішень; охарактеризувати рівень партійно-політичної підтримки, довіри електорату та перспектив впровадження електронного голосування.

Методи дослідження. У дослідженні передумов, зокрема довіри, щодо впровадження цифрових технологій у виборчий процес застосовувався комплекс наукових методів і підходів, що дозволяють здійснити всебічний аналіз аспектів проблеми. Зокрема, історико-правовий метод дозволив відстежити послідовність подій і змін у румунському законодавстві, а також регуляторні рамки електронного голосування. Завдяки застосуванню соціологічного методу стало можливим оцінити громадську думку та рівень підтримки реформ на основі результатів опитувань щодо цифровізації державних послуг та політичних симпатій різних груп виборців. Використання SWOT-аналізу сприяло системному визначенню сильних та слабких сторін впровадження електронного голосування, а також оцінці потенційних ризиків та можливостей.

Результати. Румунія вперше застосувала елементи електронного голосування на підставі Надзвичайного указу № 93 від 9.10.2003 р. [15], який регулював використання електронних засобів під

час національного референдуму щодо внесення змін до Конституції Румунії. Метою ухвалення цього указу було забезпечення участі у голосуванні військовослужбовців і поліцейських, які на момент проведення референдуму перебували у міжнародних місіях за кордоном, переважно в Афганістані, Боснії і Герцеговині, Іраку та Косово. Фактично йшлося про одноразовий експеримент, спрямований на організацію румунських громадян, які перебували в зонах проведення військових операцій за межами країни. Процедура електронного голосування була організована на спеціальних виборчих дільницях. Учасники голосування отримували запечатаний конверт із даними доступу до системи (ім'я користувача та пароль), що дозволяло їм підключитися до електронної платформи та проголосувати через відповідний інтерфейс. Хоча ця модель суттєво відрізнялася від сучасних систем електронного голосування, вона передбачала використання електронної інфраструктури.

У 2009 р. Асоціація за демократію (Asociația Pro Democrația) – неурядова, некомерційна та позапартійна організація, покликана з-поміж іншого зміцнювати демократію через заохочення громадянської участі та спостерігати за правильністю виборчого процесу, сприяти громадянській освіті – ініціювала консультації з політичними партіями щодо реформування виборчого законодавства шляхом впровадження заочного й електронного голосування зокрема. Політичні сили відкинули цю пропозицію, аргументуючи своє рішення низьким рівнем довіри до подібних технологічних рішень з боку суспільства. У 2015 р. парламентарі повернулися до розгляду питання щодо впровадження заочного голосування та ухвалили Закон про голосування поштою [19], що розширило можливості електоральної участі громадян, які проживають за кордоном. Того ж року до парламенту була внесена законодавча ініціатива щодо організації та впровадження електронного голосування [17]. Вона передбачала комплексне регулювання впровадження електронного голосування, зокрема створення електронного реєстру виборців, визначення відповідальних інституцій, формування бюджетної структури та процедури реалізації системи. Однак законопроект не знайшов підтримки в обох палатах парламенту у зв'язку з відсутністю розв'язання основної дилеми: забезпечення анонімності виборців при одночасному унеможливленні повторного голосування [20].

Румунське законодавство не забороняє використання новітніх технологій у виборчому процесі, якщо вони не порушують принципи таємності голосування та прозорості результатів волевиявлення. Згідно зі ст. 104 Закону Румунії про вибори до Сенату та Палати депутатів, Постійна виборча комісія може приймати власні постанови та інструкції щодо забезпечення проведення виборів включно

з впровадженням технологічних рішень. Водночас, відповідно до ст. 84, виборці здійснюють голосування виключно на виборчій дільниці, що свідчить про відсутність дистанційного або онлайн-голосування. Ідентифікація виборців здійснюється шляхом внесення їхнього персонального ідентифікаційного номеру до Інформаційної системи моніторингу явки на волевиявлення та запобігання незаконному голосуванню [16]. До того ж система не застосовувалася одразу, тобто з 2016 р., а проходила тестові випробування з 2011 р. на місцевих виборах та вдосконалювалася від одного виборчого циклу до наступного, еволюціонуючи від сканерів посвідчень особи до сканування за допомогою планшетів на виборчих дільницях [26, р. 30].

Використання блокчейн-системи для моніторингу виборчих даних під час першого туру президентських виборів 2024 р. не було випадковим, оскільки Румунія досягла помітних результатів у розвитку відповідних технологій. 2023 р. у країні була запущена NFT-торговельна платформа на основі блокчейну, а вже через рік одне з інформаційних агентств Румунії опублікувало новину у форматі NFT, яка зберігається в блокчейні MultiversX – стартапі з румунським корінням [6].

Відзначимо й суттєві зрушення в державному секторі: блокчейн-розробка Спеціальної телекомунікаційної служби (STS) спільно з румунськими державними органами та академічними спільнотами у 2024 р. успішно продемонструвала свою ефективність під час місцевих виборів та виборів до Європарламенту, що, на нашу думку, фактично засвідчує попередні тестові випробування системи. Її особливість полягає в системному поєднанні численних компонентів: блокчейн-моніторингу виборчих даних, одночасно інтегрованого з Інформаційною системою моніторингу явки на голосування та запобігання незаконному голосуванню (Information System for Monitoring Turnout and Preventing Illegal Voting, SIMPV), яка виявляє та унеможливорює випадки несанкціонованого або повторного голосування, а також із Європейською блокчейн-інфраструктурою (European Blockchain Services Infrastructure, EBSI), що забезпечує надійний захист від кібератак [2, р. 1].

Оскільки успішне ініціювання використання блокчейн-системи в контексті президентських виборів у Румунії було виключно адміністративним і прийнятим у межах повноважень Постійної виборчої комісії як відповідь на низький рівень довіри суспільства до результатів волевиявлення [25], а також з огляду на попередній досвід застосування електронних інструментів голосування військовослужбовцями та розроблення відповідних законодавчих ініціатив парламентарями, це створює підґрунтя для подальшого дослідження перспектив розвитку повноцінного електронного голосування в країні, зокрема щодо можливого розгляду парламентом відповідних законодавчих

ініціатив на сучасному етапі. Для цього необхідно, по-перше, проаналізувати позиції румунських політичних партій у Палаті депутатів і Сенаті; по-друге, з'ясувати особливості їх прихильників і виборців; по-третє, слід визначити рівень підтримки цифровізації державних послуг румунським суспільством та безпосередньо електронного голосування. Насамперед, з'ясуємо партійний склад Палати депутатів та Сенату Румунії за результатами парламентських виборів 2024 р., який представлений у Таблиці 1.

Згідно з результатами соціологічного дослідження 2019 р. основу електорату PSD складають переважно жінки (53%) та пенсіонери (58%), значна частина яких старше 65 років (42%). Водночас 44% прихильників цієї політсили користуються інтернетом, а 35% – соціальною мережею Facebook. Електорат PNL становлять переважно жінки (54%), працівники приватного сектору (33%), люди середнього віку (30%), які користуються інтернетом (72%) та соціальною мережею Facebook (62%). Значна частина електорату проживає у сільській місцевості (56%), має середню (46%) або початкову освіту (42%). Виборці USR представлені переважно чоловіками (57%), віком 18–35 років (50%), які користуються інтернетом (93%) та соціальною мережею Facebook (83%), більшість із них проживає у містах (78%) [7, р. 21–22]. UDMR/RMDSZ та SOS Romania мають стійкий електорат, що раз у раз дозволяє їм долати прохідний бар'єр. Водночас відмінність полягає у тому, що у першому випадку партія представляє інтереси угорської меншини, яка проживає на північному заході країни, тоді як у другому – апелює до ультраправих цінностей, які декларує її лідерка Д. Шошоаке [4]. Тобто, відмінності в представництві інтересів виборців полягають в національному та ідеологічному аспектах.

Домінування підтримки AUR серед вікової групи 30–44 років (50% від усіх громадян) свідчить про формування відносно стабільної антиістеблшментської орієнтації, що виходить за межі ситуативного політичного невдоволення. Однак, станом на квітень 2024 р., на виборах до Європарламенту більшою підтримкою серед молодих виборців користується альянс PSD-PNL (18%), тоді як AUR займає другу позицію (15%) [24].

Партія POT орієнтована на молодий електорат, однак має значно нижчу підтримку серед молоді (3%) [23]. Попри ідеологічну близькість до AUR, вона залишається менш популярною серед цієї вікової категорії. Партія є досить активною у м. Орадя, де зосереджений значний студентський електорат [5].

Одним із аргументів за впровадження повноцінного онлайн-голосування може виступати фактор *румунської діаспори*. У Франції, наприклад, для громадян, які проживають за межами країни, передбачене інтернет-голосування, навіть попри побоювання щодо можливих кібератак і фальсифікацій [21]. На румунських виборах частка мігрантів зазвичай становить близько 7 млн громадян, що складає приблизно 5–7% від загальної кількості поданих бюлетенів [28]. Особливістю електоральної поведінки румунських мігрантів є те, що громадяни, які перебувають за кордоном протягом короткого періоду (зокрема з метою тимчасового працевлаштування) і не мають чіткої визначеності щодо свого майбутнього, беруть участь у виборах частіше, ніж ті, хто вже адаптувався до життя в іншій країні та планує пов'язувати з нею свою подальшу життєву траєкторію [10, р. 10]. Саме невизначеність майбутнього зумовлює схильність частини румунської діаспори віддавати перевагу популістичним партіям, які обіцяють Румунії економічне процвітання, що, у свою чергу, передбачає можливість повернення значної частини мігрантів із-за кордону. Зокрема, з цієї ж причини лідер AUR Джордже Сіміон на останніх президентських виборах здобув понад 70% підтримки у румунської діаспори в Італії та близько 80% – в Іспанії [13; 8].

Наведені вище факти свідчать, що для PSD ухвалення відповідних законодавчих змін не є політично вигідним. Електоральну базу цієї партії переважно становлять виборці старшого віку, які, як правило, більш обережно ставляться до використання сучасних технологій. Крім того, політична сила не користується значною підтримкою серед румунської діаспори, що зменшує її зацікавленість у просуванні рішень, спрямованих на розширення участі цієї групи у виборчому процесі. На тлі зростання підтримки основного політичного опонента – AUR –

Таблиця 1

Розподіл мандатів у Палаті депутатів та Сенату Румунії за результатами парламентських виборів 1.12.2024 р. [складено автором на основі 11; 12]

Партія	Палата депутатів	Сенат	Усього
Соціал-демократична партія (PSD)	86	36	122
Альянс за об'єднання румунів (AUR)	63	28	91
Націонал-ліберальна партія (PNL)	49	22	71
Союз порятунку Румунії (USR)	40	19	59
SOS Romania	28	12	40
Партія молоді (POT)	24	7	31
Демократичний союз угорців Румунії (UDMR/RMDSZ)	22	10	32

можна припустити, що PSD навряд чи ризикуватиме підтримкою власного електорату через можливі побоювання щодо потенційних фальсифікацій, однак питання щодо впровадження електронного голосування її представниками ставилося в минулому [9].

Подібна логіка значною мірою стосується і AUR. У разі відкритого просування ідеї впровадження електронного голосування, або ініціювання відповідних законодавчих змін партія могла би зіткнутися з додатковими політичними звинуваченнями, особливо на тлі дискусій щодо можливого втручання рф у виборчі процеси на користь К. Джорджеску під час президентських виборів 2024 р. [29]. Водночас основне ядро електорату AUR – молодь та представники діаспори – імовірно могло би позитивно сприйняти подібну ініціативу. Разом із тим партія перебуває в опозиції та не володіє достатньою кількістю парламентських мандатів для просування таких законодавчих змін.

Єдиними політичними силами, які відкрито підтримують впровадження електронного голосування в Румунії, є PNL [27] та USR [31]. У разі наявності у них абсолютної більшості в парламенті ці партії, ймовірно, могли б ініціювати новий законопроект щодо електронного голосування та забезпечити його розгляд. Зокрема, у 2015 р. саме PNL виступила основним ініціатором відповідної законодавчої пропозиції [3]. Хоча висновок Законодавчої ради щодо цього проєкту загалом був позитивним [20], документ усе ж містив низку суттєвих зауважень, пов'язаних із потенційними інституційними ризиками.

У 2019 р. USR також пропонувала власну законодавчу ініціативу щодо електронного голосування [18]. Її ключовою відмінністю є передбачене впровадження системи з відкритим програмним кодом, що має на меті забезпечення прозорості через можливість проведення незалежного аудиту та аналізу. На відміну від попередньої пропозиції, цей законопроект передбачає використання кваліфікованих або розширених цифрових сертифікатів як засобу

автентифікації виборців, замість застосування лише імені користувача та пароля. Згідно з його положеннями, виборець повинен подати офіційний запит, який може бути оформлений в електронній формі, однак отримання цифрового сертифіката передбачає особисту присутність заявника. Попри більш ґрунтовний підхід до регулювання, зазначений законопроект також не отримав підтримки серед парламентарів Румунії.

Ставлення румунського суспільства до електронного голосування є неоднозначним, оскільки згідно останніх соціологічних досліджень, 7 із 10 громадян готові взяти участь в онлайн-голосуванні, якщо така нагода буде, однак, водночас, така ж кількість ніколи не підписували документи електронним підписом, а 52% заявили, що цифровізація державних послуг не спростила їхнє особисте життя. Відзначимо також дані 2020 р., коли з 1050 респондентів близько 20% не вбачали серед основних ризиків електронного голосування кібератаки та фальсифікації результатів.

Участь румунського суспільства в онлайн-консультаціях або онлайн-голосуваннях щодо розв'язання локальних питань на тій же залишається досить низькою, а й значно зменшується – від 8,82% у 2024 р. до 5,11% у 2025 р. [30]. Однак, 13,2% румунських громадян, серед яких переважна більшість виборців AUR молодь до 30 років та люди з вищою освітою, у соціологічному опитуванні INSCOP Research у червні 2025 р. заявили, що брали участь у політичних ініціативах в онлайн-режимі [22]. Відповідне соціологічне дослідження також продемонструвало найнижчий рівень інституційної довіри до парламенту (14,5%) й уряду Румунії (20,4%), які фактично ухвалюють та реалізують рішення про впровадження електронного голосування [1], що, на нашу думку, зумовлене політичною кризою, яка виникла внаслідок скасування результатів першого туру президентських виборів у 2024 р. [14]. Викладені вище факти автором узагальнено в Таблиці 2.

Таблиця 2

Сильні й слабкі сторони впровадження електронного голосування у Румунії на сучасному етапі [складено автором]

Сильні сторони	Слабкі сторони
Наявність успішного досвіду проведення відповідного виду волевиявлення для військовослужбовців і поліцейських.	Відсутність чіткого бачення в органів влади щодо технології, яка застосовуватиметься для електронного голосування, а також відповідних законодавчих ініціатив.
Наявність досвіду в підготовці відповідних законодавчих напрацювань.	Низький рівень довіри громадян до парламенту та уряду, сформованого через електронне голосування, зростання антиелітарних настроїв.
Високий рівень підтримки щодо впровадження онлайн-голосування серед населення.	Недостатній рівень цифрової грамотності серед населення.
Успішна інтеграція блокчейн-технологій у виборчі процеси, зокрема під час президентських виборів 2024 р.	Серйозні побоювання щодо фальсифікацій результатів електронних виборів усередині суспільства.
Наявність інших цифрових технологій, інтегрованих у румунські виборчі процеси (SIMPV та EBSI), з можливістю їх поєднання.	

Зважаючи на зазначені вище фактори, попри наявність позитивних напрацювань у сфері цифровізації виборчих процесів, на нашу думку, наведені у Таблиці 2 негативні аспекти мають більш вагомий підстави стверджувати, що найближчим часом електронне голосування безпосередньо через мережу Інтернет не набуде масового застосування. Натомість, імовірним напрямом подальшого розвитку залишатиметься впровадження блокчейн-інструментів для моніторингу та верифікації виборчих даних.

Висновки. Аналіз румунського досвіду свідчить, що попри поступове впровадження цифрових технологій у виборчий процес, зокрема використання системи SIMPV та інтеграцію блокчейн-інструментів для моніторингу виборчих даних, повноцінне впровадження електронного голосування через мережу Інтернет наразі залишається малоімовірним. Основними стримувальними чинниками виступають відсутність чітко визначеної технологічної моделі, обмежена законодавча база, а також низький рівень інституційної довіри в суспільстві. Водночас, наявні цифрові інфраструктури та досвід використання блокчейн-рішень можуть у перспективі стати підґрунтям для подальшого розвитку електронної демократії та поступового впровадження інноваційних механізмів забезпечення прозорості виборчого процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ACTMedia. INSCOP Survey: Romanians Trust the Army Most, Gov't and Parliament Least. URL: <https://www.actmedia.eu/daily/inscop-survey-romanians-trust-the-army-most-gov-t-and-parliament-least/114679> (date of access: 15.03.2026).
2. Aloman A., Bratu A., Grigore E.-V., Purcăruș R.-I., Bărtușică R.-G., Mihai M.-V. Blockchain Technology, an Integral Part of Systems and Applications Used in Romanian Elections. Special Telecommunications Service. 5 p. URL: https://blockchain.ieee.org/images/files/pdf/techbriefs/tb-2024/TB-2024-2_BlockchainTechnologyinRomanianElections.pdf (date of access: 10.03.2026).
3. BalkanInsight. Romania MPs To Adopt Law on Postal Voting. URL: <https://balkaninsight.com/2015/10/28/romania-to-adopt-law-on-vote-by-mail-10-27-2015/bi/all-balkan-countries/> (date of access: 14.03.2026).
4. BAROMETER Informat.ro – INSCOP Research. Sondaj de opinie reprezentativ la nivel national. Date culese în perioada 26-30 mai 2025. URL: <https://docs.google.com/gview?embedded=true&url=https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/06/03.06.2025-BAROMETRUL-Informat.ro-INSCOP-Intentie-vot-parlamentare.pdf> (date of access: 13.03.2026).
5. Bihoreanul. «Noul AUR» activează și în Bihor! Surpriza care se coace pentru duminica alegerilor parlamentare se numește POT și îl susține pe Călin Georgescu (VIDEO). URL: <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/noul-aur-activeaza-si-in-bihor-surpriza-care-se-coace-pentru-duminica-alegerilor-parlamentare-se-numeste-pot-si-il-sustine-pe-calin-georgescu-190428.html> (data accesului: 13.03.2026).
6. Binance Square. Romania Utilizes Blockchain for Presidential Election Vote Counting. URL: <https://www.binance.com/ru-UA/square/post/11-24-2024-romania-utilizes-blockchain-for-presidential-election-vote-counting-16676832493634> (date of access: 10.03.2026).
7. Drăgulin S., Rotaru S. Romanian EU elections in 2019 or the bittersweet taste of the Opposition's victory. Polis: Revistă de Stiinte Politice. 2019-2020. Vol. VIII. Nr. 1 (27). 28 p. URL: [https://revistapolis.ro/documente/revista/2020/1\(27\)/Dragulin-Rotaru,%20EUROPARLAMENTARE.pdf](https://revistapolis.ro/documente/revista/2020/1(27)/Dragulin-Rotaru,%20EUROPARLAMENTARE.pdf) (date of access: 11.03.2026).
8. Euronews. Simion's Romanian presidential election win sets stage for runoff thriller. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/04/nationalist-george-simion-ahead-in-romanian-presidential-election-exit-polls-show> (date of access: 14.03.2026).
9. Expunere de motive privind organizarea și desfășurarea votului electronic la distanță. URL: <https://evot.usr.ro/docs/Expunerea-de-Motive.pdf> (date of access: 14.03.2026).
10. Gherghina, S., Basarabă, A. Migrants' Voter Turnout in the Home Country Elections: Non-Integration or Political Anchor? Politics and Governance. 2024. Vol. 12. 15 p. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.7396> (date of access: 14.03.2026).
11. IPU Parline. Romania. Chamber of Deputies. Elections results. URL: <https://data.ipu.org/parliament/RO/RO-LC01/election/RO-LC01-E20241201/> (date of access: 10.03.2026).
12. IPU Parline. Romania. Senate. Elections results. URL: <https://data.ipu.org/parliament/RO/RO-UC01/election/RO-UC01-E20241201/> (date of access: 10.03.2026).
13. Le Monde. Pourquoi la diaspora roumaine en Italie a voté à 70 % pour le candidat d'extrême droite George Simion. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2025/05/17/pourquoi-la-diaspora-roumaine-en-italie-a-vote-a-70-pour-le-candidat-d-extreme-droite-george-simion_6606561_3210.html (date d'accès: 14.03.2026).
14. OSW. Romania: coalition crisis resulting from the first round of the presidential election. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2025-05-06/romania-coalition-crisis-resulting-first-round-presidential-election> (date of access: 15.03.2026).
15. Pentru exprimarea votului prin mijloace electronice la referendumul național privind revizuirea Constituției : Ordonanța de urgență din 9 octombrie 2003 nr. 93. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/46899> (data accesului: 13.03.2026).
16. Privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare : Legea din 20 iulie 2015 nr. 208. URL: <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2022/11/Legea-nr.-208-2015-actualizata.pdf> (data accesului: 10.03.2026).
17. Privind organizarea și desfășurarea votului electronic : Propunere legislativă din 9 martie

2015 nr. L418/2015. URL: https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L418&an_cls=2015 (data accesului: 13.03.2026).

18. Privind organizarea și desfășurarea votului electronic la distanță : Propunere legislativă din 11 martie 2019 nr. L244/2019. URL: https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L244&an_cls=2019 (data accesului: 14.03.2026).

19. Privind votul prin corespondență : Lege din 19 noiembrie 2015 nr. 288. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/173139> (data accesului: 13.03.2026).

20. Referitor la propunerea legislativă privind organizarea și desfășurarea votului electronic : Aviz Consiliul Legislativ din 4 iunie 2015 nr. 204. URL: <https://www.senat.ro/legis/PDF/2015/15L418LG.PDF?nocache=true> (data accesului: 14.03.2026).

21. Reuters. (2017). France drops electronic voting for citizens abroad over cybersecurity fears. Retrieved January 14, 2026, from <https://www.reuters.com/article/world/france-drops-electronic-voting-for-citizens-abroad-over-cybersecurity-fears-idUSKBN16D233/>

22. Romania Journal. How Many Romanians Joined Online Political Actions Recently. URL: <https://www.romaniajournal.ro/politics/how-many-romanians-joined-online-political-actions-recently/> (date of access: 15.03.2026).

23. Romania Journal. INSCOP: How Romanians Vote by Age. URL: <https://www.romaniajournal.ro/politics/inscop-how-romanians-vote-by-age/> (date of access: 13.03.2026).

24. Romania Journal. National Survey Reveals AUR as Youth's Preferred Party. URL: <https://www.romaniajournal.ro/politics/national-survey-reveals-aur-as-youths-preferred-party/> (date of access: 13.03.2026).

25. Romania-Insider. Romania is first EU country to use blockchain technology in its electoral system. URL: <https://www.romania-insider.com/romania-blockchain-technology-electoral-system-2024> (date of access: 13.03.2026).

26. Stancu A.-M. Considerations for the introduction of Internet voting in Romania. Internet voting: The reality of our times. 40 p. URL: <https://www.freiheit.org/sites/default/files/import/2020-12/24877-internet-voting-reality-our-timesfnf-iv-preview.pdf> (date of access: 14.03.2026).

27. Știrile Pro TV. Proiect PNL pentru românii din diaspora: votul prin corespondență și electronic. URL: <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/proiect-pnl-pentru-romanii-din-diaspora-votul-prin-corespondenta-si-electronic.html> (data accesului: 14.03.2026).

28. The Guardian. Romania presidential elections: why is there another vote this year? URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/30/romania-presidential-elections-why-is-there-another-vote-this-year> (date of access: 13.03.2026).

29. The Washington Post. A Russian-stoked protest movement lifts a MAGA-like populist in Romania. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2025/05/16/simion-romania-presidential-elections-russia/> (date of access: 14.03.2026).

30. Trading Economics. Romania – Individuals using the internet for taking part in online consultations or

voting: All Individuals. URL: <https://tradingeconomics.com/romania/individuals-using-the-internet-for-taking-part-in-online-consultations-or-voting-all-individuals-eurostat-data.html> (date of access: 15.03.2026).

31. Votul Electronic. USR susține introducerea votului electronic la distanță pentru toți cetățenii, indiferent dacă sunt în Diaspora sau acasă. URL: <https://evot.usr.ro/> (data accesului: 14.03.2026).

REFERENCES:

1. ACTMedia. (n.d.). INSCOP survey: Romanians trust the army most, gov't and parliament least. Retrieved from: <https://www.actmedia.eu/daily/inscop-survey-romanians-trust-the-army-most-gov-t-and-parliament-least/114679> [in English].

2. Aloman, A., Bratu, A., Grigore, E.-V., Purcarus, R.-I., Bartusica, R.-G., & Mihai, M.-V. (2024). Blockchain technology, an integral part of systems and applications used in Romanian elections. Special Telecommunications Service. Retrieved from: https://blockchain.ieee.org/images/files/pdf/techbriefs/tb-2024/TB-2024-2_BlockchainTechnologyinRomanianElections.pdf [in English].

3. BalkanInsight. (2015). Romania MPs to adopt law on postal voting. Retrieved from: <https://balkaninsight.com/2015/10/28/romania-to-adopt-law-on-vote-by-mail-10-27-2015/bi/all-balkan-countries/> [in English].

4. BAROMETER Informat.ro – INSCOP Research. (2025). Sondaj de opinie reprezentativ la nivel national [National representative opinion survey]. Retrieved from: <https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/06/03.06.2025-BAROMETRUL-Informat.ro-INSCOP-Intentie-vot-parlamentare.pdf> [in Romanian].

5. Bihoreanul. (2026). Noul AUR activeaza si in Bihor! Surpriza care se coace pentru duminica alegerilor parlamentare se numeste POT si il sustine pe Calin Georgescu (VIDEO) [The "new AUR" is also active in Bihor! The surprise brewing for Sunday's parliamentary elections is called POT and supports Călin Georgescu (VIDEO)]. Retrieved from: <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/noul-aur-activeaza-si-in-bihor-surpriza-care-se-coace-pentru-duminica-alegerilor-parlamentare-se-numeste-pot-si-il-sustine-pe-calin-georgescu-190428.html> [in Romanian]

6. Binance Square. (2024). Romania utilizes blockchain for presidential election vote counting. Retrieved from: <https://www.binance.com/ru-UA/square/post/11-24-2024-romania-utilizes-blockchain-for-presidential-election-vote-counting-16676832493634> [in English].

7. Dragulin, S., & Rotaru, S. (2020). Romanian EU elections in 2019 or the bittersweet taste of the opposition's victory. Polis: Revista de Stiinte Politice, Vol. VIII. No. 1 (27), 28 p. Retrieved from: [https://revistapolis.ro/documente/revista/2020/1\(27\)/Dragulin-Rotaru,%20EUROPAMENTARE.pdf](https://revistapolis.ro/documente/revista/2020/1(27)/Dragulin-Rotaru,%20EUROPAMENTARE.pdf) [in English].

8. Euronews. (2025). Simion's Romanian presidential election win sets stage for runoff thriller. Retrieved from: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/04/nationalist-george-simion-ahead-in-romanian-presidential-election-exit-polls-show> [in English].

9. Expunere de motive privind organizarea si desfasurarea votului electronic la distanta [Explanatory

memorandum on the organization and conduct of remote electronic voting]. (n.d.). Retrieved from: <https://evot.usr.ro/docs/Expunerea-de-Motive.pdf> [in Romanian].

10. Gherghina, S., & Basaraba, A. (2024). Migrants' voter turnout in the home country elections: Non-integration or political anchor? *Politics and Governance*. Vol. 12. 15 p. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.7396> [in English].

11. IPU Parline. (2024). Romania. Chamber of Deputies. Election results. Retrieved from: <https://data.ipu.org/parliament/RO/RO-LC01/election/RO-LC01-E20241201/> [in English].

12. IPU Parline. (2024). Romania. Senate. Election results. Retrieved from: <https://data.ipu.org/parliament/RO/RO-UC01/election/RO-UC01-E20241201/> [in English].

13. Le Monde. (2025). Pourquoi la diaspora roumaine en Italie a voté à 70 % pour le candidat d'extrême droite George Simion [Why the Romanian diaspora in Italy voted 70% for the far-right candidate George Simion]. Retrieved from: https://www.lemonde.fr/international/article/2025/05/17/pourquoi-la-diaspora-roumaine-en-italie-a-vote-a-70-pour-le-candidat-d-extreme-droite-george-simion_6606561_3210.html [in French].

14. OSW. (2025). Romania: Coalition crisis resulting from the first round of the presidential election. Retrieved from: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2025-05-06/romania-coalition-crisis-resulting-first-round-presidential-election> [in English].

15. Ordonanța de urgență nr. 93 din 9 octombrie 2003 privind votul electronic [Emergency ordinance No. 93 on electronic voting]. (2003). Retrieved from: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/46899> [in Romanian].

16. Legea nr. 208 din 20 iulie 2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților [Law No. 208 on the election of the Senate and the Chamber of Deputies]. (2015). Retrieved from: <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2022/11/Legea-nr.-208-2015-actualizata.pdf> [in Romanian].

17. Propunere legislativă nr. L418/2015 privind votul electronic [Legislative proposal on electronic voting]. (2015). Retrieved from: https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L418&an_cls=2015 [in Romanian].

18. Propunere legislativă nr. L244/2019 privind organizarea și desfășurarea votului electronic la distanță [Legislative proposal on the organization and conduct of remote electronic voting]. (2019). Retrieved from: https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L244&an_cls=2019 [in Romanian].

19. Legea nr. 288 din 19 noiembrie 2015 privind votul prin corespondență [Law No. 288 on postal voting]. (2015). Retrieved from: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/173139> [in Romanian].

20. Aviz Consiliul Legislativ nr. 204 din 4 iunie 2015 [Opinion of the Legislative Council No. 204].

(2015). Retrieved from: <https://www.senat.ro/legis/PDF/2015/15L418LG.PDF> [in Romanian].

21. Reuters. (2017). France drops electronic voting for citizens abroad over cybersecurity fears. Retrieved from: <https://www.reuters.com/article/world/france-drops-electronic-voting-for-citizens-abroad-over-cybersecurity-fears-idUSKBN16D233/> [in English].

22. Romania Journal. (n.d.). How many Romanians joined online political actions recently. Retrieved from: <https://www.romaniajournal.ro/politics/how-many-romanians-joined-online-political-actions-recently/> [in English].

23. Romania Journal. (n.d.). INSCOP: How Romanians vote by age. Retrieved from: <https://www.romaniajournal.ro/politics/inscop-how-romanians-vote-by-age/> [in English].

24. Romania Journal. (n.d.). National survey reveals AUR as youth's preferred party. Retrieved from: <https://www.romaniajournal.ro/politics/national-survey-reveals-aur-as-youths-preferred-party/> [in English].

25. Romania-Insider. (2024). Romania is first EU country to use blockchain technology in its electoral system. Retrieved from: <https://www.romania-insider.com/romania-blockchain-technology-electoral-system-2024> [in English].

26. Stancu, A.-M. (n.d.). Considerations for the introduction of internet voting in Romania. In *Internet voting: The reality of our times*. pp. 29-33. Retrieved from: <https://www.freiheit.org/sites/default/files/import/2020-12/24877-internet-voting-reality-our-timesfnfiv-preview.pdf> [in English].

27. Stirile Pro TV. (n.d.). Proiect PNL pentru românii din diaspora [PNL project for Romanians in diaspora]. Retrieved from: <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/proiect-pnl-pentru-romanii-din-diaspora-votul-prin-corespondenta-si-electronic.html> [in Romanian].

28. The Guardian. (2025). Romania presidential elections: Why is there another vote this year? Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2025/apr/30/romania-presidential-elections-why-is-there-another-vote-this-year> [in English].

29. The Washington Post. (2025). A Russian-stoked protest movement lifts a MAGA-like populist in Romania. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/world/2025/05/16/simion-romania-presidential-elections-russia/> [in English].

30. Trading Economics. (n.d.). Romania: Individuals using the internet for online consultations or voting. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/romania/individuals-using-the-internet-for-taking-part-in-online-consultations-or-voting-all-individuals-eurostat-data.html> [in English].

31. Votul Electronic. (n.d.). USR susține introducerea votului electronic la distanță [USR supports remote electronic voting]. Retrieved from: <https://evot.usr.ro/> [in Romanian].

Trust as a prerequisite for the implementation of digital technologies in the electoral process: the case of Romania

Fesenko Oleksandr Oleksandrovych

Postgraduate Student at the Department of Political Science and Public Administration

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Kotsiubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
ORCID: 0009-0009-4715-9178

The article analyzes the development of electronic voting in Romania and outlines the main prospects for the implementation of a full-fledged online voting system at the present stage. It highlights the key historical and legislative stages of the use of electronic technologies – from Emergency Ordinance No. 93 of October 9, 2003, which allowed military personnel and police officers abroad to participate in the constitutional referendum, to the legislative initiatives of 2019 aimed at developing absentee and electronic voting. Particular attention is paid to the use of a blockchain-based system during the 2024 presidential elections, as well as to the integration of SIMPV and EBSI technologies for monitoring voter turnout, preventing illegal voting, and ensuring the transparency of the electoral process.

The political context of the digitalization of the electoral process is examined, in particular the positions of parliamentary forces (PSD, AUR, PNL, USR, SOS Romania, POT, and UDMR/RMDSZ), the level of public support for online voting and digital public services, as well as the role of the Romanian diaspora as an important factor of political mobilization and electoral participation. Differences in digital literacy and trust in state institutions among various age and social groups are analyzed, as these significantly affect the prospects for the implementation of electronic voting in the country.

The strengths and weaknesses of this process are identified. The advantages include prior experience, the integration of modern technological solutions, and the support of a part of society. At the same time, constraining factors include a low level of trust in the parliament and government, limited online activity of citizens, and concerns about possible electoral fraud.

The generalization of the research results indicates that the most likely direction of development is the use of blockchain technologies for monitoring and verification of electoral data, while large-scale internet voting in the near future appears unlikely. Further implementation of electronic voting requires comprehensive legislative regulation, technical improvement of systems, and consideration of the positions of key political actors.

Key words: *electronic elections, blockchain, digitalization, trust, Romania.*

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026